

UNIVERSITATEA “BABEȘ- BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE LITERE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

TEZĂ DE DOCTORAT

**CONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A GENULUI ÎN
CÂTEVA OPERE LITERARE. O ABORDARE
PRAGMATICĂ**

-rezumat-

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Mihai Zdrengea

Doctorand:

Cristiana Cornea (căs. Leucian)

2017

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
CAPITOLUL 1- PRAGMATICA- INTRODUCERE.....	16
1.1 Domeniul Pragmaticii.....	19
1.2 Micro-Pragmatică vs Macro-Pragmatică.....	23
1.3 Pragmatica literară.....	32
1.4 Teorii actuale ale limbii.....	37
1.5 Situarea genului în evoluția pragmaticii.....	46
CAPITOLUL 2- CONSTRUCȚIA, DECONSTRUCȚIA ȘI RECONSTRUCȚIA GENULUI.....	54
2.1 Accepțiunile genului.....	59
2.2 Distincția dintre sex și gen.....	67
2.3 Modelul sociolingvistic al genului.....	71
2.4 Termeni referitori la gen în limba engleză.....	81
CAPITOLUL 3- ACHIZIȚIA LIMBAJULUI DIFERENȚIAT ÎN FUNCȚIE DE GEN.....	87
3.1 Diferențe de gen în învățarea timpurie a limbii.....	90
3.2 Identitatea de gen în engleză.....	95
3.3 Limbajul suburban și stilul conversațional	100
3.4 Diferențe de pronunție și gramatică.....	106
3.5 Formele lingvistice ale femeilor și bărbaților.....	109

3.6 Diferențe de gen în limbajul adolescenților.....	111
3.7 Exemple de texte literare.....	115
CAPITOLUL 4- IDEI ȘI IDEOLOGII REFERITOARE LA GEN.....	120
4.1 Perspective asupra dimensiunii de gen.....	122
4.2 Teme de gen în scris.....	124
4.3 Scrierile femeilor.....	127
4.4 Moduri de vorbire.....	130
4.5 Aspecte lingvistice în context comunicativ.....	134
4.6 Scheme și ideologii referitoare la gen.....	142
4.7 Factori lingvistici care influențează alegerea genului.....	145
4.8 Studiu de caz.....	148
CAPITOLUL 5- ANALIZA DISCURSULUI.....	151
5.1 Abordări cognitive în analiza discursului.....	165
5.2 Diferențe de gen și consecințe lingvistice.....	170
5.3 Schimbarea lingvistică din perspectivă socială.....	172
5.4 Coerența și coeziunea.....	179
5.5 O analiză conversațională.....	181
CONCLUZII.....	194
BIBLIOGRAFIE.....	201

CUVINTE-CHEIE: pragmatică, sociolingvistică, discurs, context, gen, CDA (Analiza Critică a Discursului), intertextualitate, literatură, acte de limbaj

Rezumat

Când ne gândim la construcția genului în domeniul sociolingvisticii engleze, avem în față imaginea unui termen complex care stă la baza sistemelor epistemologice și ontologice în universul lingvistic al secolului al XXI-lea. În Marea Britanie, genul este strâns legat de problemele de limbă, vârstă, clasă socială, etnie și rasă. Problema genului demonstrează că omul trebuie să accepte existența diversității social-culturale, să se înalțe pe culmile cele mai înalte ale cunoașterii prin propriul său mod de gândire. În literatura de specialitate se deosebesc numeroase studii care analizează relațiile dintre sex și gen din punctul de vedere al constituirii ordinii sociale, genul având rolul de a structura realitatea socială și de a funcționa ca sistem de clasificare și de organizare al vieții indivizilor, al definirii și al recunoașterii lor. Înțelegerea deplină a construcției genului se reflectă în special în înțelegerea raportului dintre limbă și etnicitate, ce reprezintă în primul rând un echilibru personal, continuu amenințat de forțe exterioare: un efort nesfârșit în vederea formării unei ample viziuni asupra lumii și un refuz opus oricărui conformism; în fond, un întreg care se definește în funcție de conceptele de bine și de rău, obiecte ale unor analize abstracte. Dar genul, de vreme ce privilegiază viața indivizilor, nu își depășește oare statutul? Nu se detașează de categoriile pur raționale pentru a atinge alte sfere? Voi încerca să răspund acestor întrebări, analizând modul în care sociologia limbajului este raportată la problemele de gen. Limba, atitudinile, identitatea, planificarea lingvistică vor constitui jaloanele acestui itinerariu.

Noutatea tezei derivă din necesitatea de a cunoaște și de a analiza limba pe care o folosesc vorbitorii și, în special, scriitorii. Deoarece nu există studii de specialitate axate pe diferențele de gen privite ca interacțiune socială, lucrarea mea își propune să prezinte procesul complex de construcție a genului și analizează diferențele dintre discurs și gen dintr-o perspectivă pragmatică.

Motivele pentru care am ales acest subiect de cercetare sunt legate de dorința mea de a oferi sfaturi utile în ceea ce privește construcția genului în diferite opere, dovedind, totodată, că genul are un rol major în cadrul studiilor lingvistice. Consider că lucrarea ar putea fi utilă cercetătorilor sau studenților care doresc să investigheze achiziția genului,

manifestările sale și consecințele lingvistice. Deși construcția genului este un subiect actual în pragmatică, există puține studii dedicate legăturii dintre gen și diverse opere literare. Voi încerca să ofer o imagine clară a construcției genului în câteva opere, pornind de la principalele domenii de studiu care constituie baza tezei mele: pragmatica și sociolingvistica.

În procesul de cercetare am folosit mai multe metode de investigație, cum ar fi analiza discursului, studiul de caz (observații, citate, interpretări), abordări variate asupra analizei discursului, contextualizarea, cercetarea interdisciplinară, dar și alte metode descriptive și pragmatice .

Procesul de definire al pragmaticii, atât ca noțiune cât și ca știință, este unul complex. Din punct de vedere istoric, o definiție precisă a pragmaticii ar ridica multe probleme, deoarece însăși ideea unei abordări pragmatice implică o mare varietate de modificări și influențe care au avut loc în condiții istorice specifice. Pentru a întări această idee, Nietzsche considera că „numai ceea ce nu are nicio istorie poate fi definit“, arătând astfel că orice încercare de a defini în mod clar pragmatica ar fi inutilă. În ciuda noutății sale în cadrul studiilor lingvistice, cercetarea privind pragmatica poate fi legată de Grecia antică și Roma, unde cuvântul „pragmaticus“ însemna „practic“. În prezent, utilitatea pragmaticii este asociată cu aportul influent al doctrinei americane, numită pragmatism.

Charles Morris a analizat diferențele dintre semiotică și lingvistică, susținând că există o interpretare pragmatică care stă la baza acestei diferențe. El consideră că pragmatica este centrată pe relația dintre semn și interpretare. Mai târziu, în 1975, Grice susține că există două tipuri de sens și pragmatica se concentrează pe partea practică a sensului, așa-numitul „sens conversațional“, analizat în detaliu de Levinson și Leech în 1983. Ambii lingviști explică modul în care funcționează conversațiile. Astfel, Levinson identifică Principiul Cooperării în 1975 și Leech formulează Principiul Politeții în 1983. Conform ideii lui Green, în 1989, termenul „pragmatica“ a fost folosit pentru a descrie înțelegerea naturală a limbajului. Cu toate acestea, din punct de vedere lingvistic, pragmatica, un subdomeniu al semioticii și lingvisticii, analizează modul în care contextul este legat de sens. Scopul său este de a examina transmiterea sensului, ilustrând modul în care vorbitorii de limbi străine reușesc să depășească o ambiguitate aparentă. În contrast cu semantica, care este o ramură a lingvisticii dedicate studiului sensului, pragmatica se concentrează asupra modului în care este transmis sensul. S-a descoperit că transferul de semnificație este legat atât de cunoștințele lingvistice (vocabular, gramatică), de ascultator sau vorbitor, cât și de fondul discursului, intenția vorbitorului, etc. Pragmatica se

concentrează pe toate aspectele de semnificație care nu sunt înfățișate de semantică. Pragmatica cuprinde nu numai implicarea conversațională, teoria actelor de vorbire, interacțiunea, principiul politeții, structura discursului în lucrarea lui Searle (1999), Grice (1991) sau Austin (1962) și alte abordări ale limbii, ci și legătura sa cu filosofia, lingvistica sau sociologia. În timp ce semantica studiază conotațiile pe care o propoziție le-ar putea avea, pragmatica se concentrează pe interpretările unei afirmații. Definiția oricărei expresii este previzibilă, dacă luăm în considerare caracteristicile sale gramaticale și vocabularul folosit. Pe de altă parte, o analiză în profunzime a oricărui fragment nu poate fi anticipată, deoarece ea este de fapt o combinație între semnificația frazei și studiul intențiilor vorbitorului. În același timp, pragmatica poate fi privită din diferite perspective. Este deosebit de important să observăm că sensul unui cuvânt este caracteristica reprezentativă a pragmaticii, deși cuvântul nu este un omolog stabil din punct de vedere lingvistic. Sensul este generat într-un mod dinamic în procesul de folosire eficientă a limbii. Asta înseamnă că vorbitorii nu sunt întotdeauna în măsură să ajungă la o înțelegere pragmatică a „sensului în context“, sensul nu este un element fix, schimbându-se în mod continuu.

În toată complexitatea sa, pragmatica poate fi văzută atât ca o descriere textuală a mecanismelor limbajului cât și ca un „studiu al limbii în uz“ (așa cum Verschueren considera în lucrările sale), fiind în legătură cu sensul și contextul în care apare. Prin reprezentările sale textuale, pragmatica devine nu doar o știință plasată la limita dintre semantică și lingvistică, ci mai degrabă un proces activ al intelectului uman, deoarece ne ajută să înțelegem cele mai profunde mecanisme ale limbajului și modul în care este construit genul.

Genul poate fi considerat nucleul structural al pragmaticii, derivând direct din sociolingvistică și aducându-ne mai aproape de sensul limbajului în ansamblul său. În mod tradițional, genul urmează două direcții principale: o direcție sociolingvistică și una pragmatică, ambele bazându-se pe analiza conversației. Adesea, aceste conversații sunt văzute ca având un caracter unic, prezentând diverse probleme ale limbajului. Pragmatica include un număr mare de conținut propozițional de enunțuri și analizează interjecții și markeri pragmatici care conduc la înțelegerea utilizării cognitive a discursului.

Astfel, genul variază în funcție de formele de limbaj folosite de femei și bărbați. În timp ce femeile folosesc un limbaj standard, formal, fiind conștiente de rolul politeții în societate, bărbații sunt mai relaxați și conștienți de prestigiul lor. Cu toate acestea, trebuie să fim conștienți de faptul că fără aceste distincții de gen, limba ar deveni insipidă, iar unele dintre nuanțele sale s-ar pierde. Aceste distincții variază deoarece utilizarea

markerilor pragmatici diferă în funcție de identitatea națională, vârstă sau sex. S-a dovedit că atunci când femeile au fost subevaluate, așa a fost și limba lor. Când nu aveau autoritate femeile erau înclinate să folosească mai multe întrebări retorice în discursul lor, fiind mai puțin încrezătoare în ele însele. În ceea ce privește bărbații, aceștia folosesc limbajul ca un simbol al poziției dominante și al puterii lor, ca sursă de exercitare a controlului. Perspectivile centrate pe cunoașterea pragmaticii au relevat existența unei noi abordări (abordarea deficitului) care a devenit punctul de plecare pentru studiile de gen și limbă și un element-cheie în definirea relației dintre gen și limbaj. Întrebările retorice, noile forme sau expresii au fost utilizate în mod diferit în funcție de gen, acesta dovedindu-se a fi extrem de important.

Relația dintre gen și limbă a fost întotdeauna controversată. În societatea contemporană, limba a devenit, potrivit mai multor lingviști, mai abstractă decât în trecut. Prin urmare, limbajul se bazează pe un set de reguli și principii, mai degrabă decât pe un set de propoziții, un grup de cuvinte sau sunete. Limbajul este strâns legat de societate, având, totodată, și o funcție sociolingvistică: studiul legăturilor dintre limbă și societate. Astfel, limbajul variază în funcție de mai mulți factori, cum ar fi clasa, religia, rasa, regiunea sau sexul.

Studiul diferențelor dintre gen și limbă prezintă numeroase probleme. În primul rând, vom vedea modul în care este construit, deconstruit și reconstruit genul în cultura engleză. În acest fel, vom înțelege că legătura dintre limbă și gen este mai complicată decât pare, iar termenul 'gen' are mai multe accepțiuni. Studiul de gen este o problemă care implică procesul de diferențiere lingvistică în majoritatea societăților, inclusiv în cultura engleză, deoarece discursul bărbaților și al femeilor diferă. Diferențele în vorbire care apar se datorează mai multor motive: fie ele pot fi explicate prin barierele sociale care influențează densitatea de comunicare, fie acestea se datorează unor motive fonetice, deoarece s-a dovedit că, în unele societăți, cum ar fi cea americană, femeile tind să pronunțe unele sunete în mod diferit față de bărbați.

În al doilea rând, ne vom concentra asupra achiziției limbajului diferențiat în funcție de gen deoarece s-a demonstrat în numeroase lucrări de specialitate că dobândirea limbajului copilului depinde de mai mulți factori. În ceea ce privește diferențele de gen, fetele par a fi superioare băieților în ceea ce privește achiziția limbajului. Datorită acestor diferențe care apar, ne vom concentra asupra dezvoltării vorbirii în funcție de gen și vom observa modul în care limba este învățată de băieți și fete, analizând intonația, vocabularul, fonetica, gramatica. Copiii dobândesc limba datorită socializării, un proces care se

realizează în numeroase moduri: prin limbaj tabu, prin imitație, înjurături, adulți care răspund diferit băieților și fetelor, sau prin observarea interacțiunii dintre băieți și fete în subculturi diferite. În același timp, voi analiza unele teme de gen, în scris, examinând modul în care femeile scriu, voi compara modul de vorbire al femeilor și bărbaților. Astfel, vom demonstra că genul este afectat de schimbările economice, politice și sociologice.

În plus, voi studia modul în care genul este strâns legat de politețe și stereotipuri. Pentru a ilustra acest aspect, voi da câteva exemple legate de diferitele caracteristici ale limbajului femeilor și bărbaților, precum și unele diferențe care apar atunci când cele două sexe interacționează. Modul lor diferit de interacțiune poate fi explicat prin diferitele tipuri de socializare care conduc la lipsa de comunicare (atribuite diferitelor așteptări ale fiecărui sex și fiind legate de funcțiile de interacțiune).

În următoarele capitole ale lucrării, se va pune accentul pe descrierea unor aspecte ale limbajului în context comunicativ și pe prezentarea unor factori lingvistici care afectează alegerea limbii. Acest studiu va fi finalizat prin analiza unor scheme de gen și ideologii, precum și prin prezentarea unui studiu de caz. Competența de comunicare pe care o voi dezvolta în continuare va fi centrată pe distincții între bărbați și femei strâns legate de asumarea și dominarea conversațională, prezentând, totodată, importanța interacțiunii lingvistice dintre bărbați și femei în grupuri.

Ultima parte a acestei lucrări va fi dedicată înțelegerii modului în care consecințele lingvistice legate de diferențierea genului în limbaj vor determina schimbarea lingvistică. Acest tip de schimbare lingvistică este prezenta atunci când există schimbări în vocabular, pronunție sau atunci când factorii care au fost percepuți ca fiind minori, devin parte a normei. Din punct de vedere lingvistic, atât femeile cât și bărbații contribuie la dezvoltarea schimbării lingvistice. Facilitarea evoluției lingvistice este strâns legată de o analiză mai profundă a diferențierii de gen din punct de vedere sociolingvistic.

În Marea Britanie, problema genului este extrem de discutabilă din punct de vedere sociolingvistic. Bărbații și femeile sunt categorii importante care se disting în funcție de gen și în moduri diferite din punct de vedere cultural. Ei sunt percepuți ca membri ai unor comunități distincte, nivelul lor de integrare în calitate de vorbitori într-o comunitate fiind reflectat prin intermediul limbajului. Aceste aspecte vor fi dezvoltate în continuare și explicate de unele studii de caz.

În toată complexitatea sa, construcția genului în cultura engleză este o călătorie complicată, care poate fi văzută atât ca o modalitate de prezentare a schimbărilor lingvistice care au loc între femei și bărbați datorita unor motive variate, cât și ca

modalitate de obținere a limbajului diferențiat în funcție de gen. Prin reprezentările sale distincte, genul devine nu doar un proces fundamental plasat la limitele dintre spațiu și timp, ci mai degrabă un proces activ al intelectului uman care variază în fiecare societate mai mult sau mai puțin.